

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 16

Заснований в 1996 році

Рівне – 2001

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. — Рівне: РДГУ, 2001. — 154 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, психології, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29.06.2001 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 06 — 7.

Рівненський державний гуманітарний університет, 2001

УДК: 378.034 Т. Є. КОЛУПАЄВА

МОЛОДІЖНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ефективність вирішення проблем молоді, реалізації державної молодіжної політики значною мірою залежить від ґрунтового знання молоді, її проблем, особливостей характеру, молодіжного руху в країні.

При цьому ми найперше маємо брати до уваги суттєві зміни за останнє десятиріччя не лише молоді, але і її оточення, усіх факторів соціального впливу на особу. Змінюється в решті і саме суспільство.

По-перше, перехід від індустріально-технологічних суспільств до інформаційних склав абсолютно відмінні від попередніх соціально-економічні умов соціалізації та інтеграції молоді у всі сфери життя та діяльності.

По-друге, відбулися суттєві зміни у стосунках між окремими державами, особливо європейськими. Ідеологічне протистояння, образ ворога "залізна завіса" – все це відійшло у минуле. Йде інтенсивний процес міждержавної інтеграції, в результаті якої молодь має більш широкі можливості для плідного оволодіння усіма досягненнями людської культури, тією гуманістичною спадщиною людства, без якої неможливе становлення соціально активної особи.

І по-третє, людство, а значить, і молодь, нині, як ніколи раніше, знаходиться під загрозою як регіональних, так і загально планетарних екологічних криз і катастроф, тобто під загрозою біологічного винищення.

Саме ці глобальні зміни у світі примушують нині радикально змінювати підходи і судження стосовно молоді, молодого покоління в цілому.

Наше суспільство досить динамічне, поки що не досить чітко структуроване. Молодь в ньому отримала можливість дійсно сама обирати свій шлях. Однак, цей вибір став ще складнішим, не прогнозованим, а по деяких параметрах і значно звужений. Адже лише за останні дев'ять років ми наочно зіткнулись з молодіжним безробіттям, проблемами маргіналів, сплеском проявів девіантної поведінки, СНІДу, зміни ціннісних орієнтацій, культурних запитів і т. ін., які раніше не були такими відчутними і вражаючими. [1,26].

В ході таких великомасштабних обставин у суспільстві молодь раніше інших соціальних груп викидається на узбіччя виробництва, духовного життя, відчужується не лише від держави, але й усього суспільства.

Проблема в тому, що на даний час наша держава і наше суспільство не мають ні певних матеріальних умов, ні досвіду у вирішенні цих проблем. Це розуміють і самі молоді люди і вони корелюють свою поведінку. Чи не тому, як засвідчують дослідження Українського НДІ проблем молоді, три чверті молодих людей у вирішенні власних проблем покладаються нині лише на самих себе. Вони не довіряють державі, критично ставляться до всіх гілок влади, мало сподіваються на те, що зможуть забезпечити себе завдяки отриманій освіті чи професії.

Цілком природно, що коли нині не знайти засобів, щоб допомогти молоді в набутті освіти, конкурентноспроможної професії, допомогти у працевлаштуванні, то ми можемо вже в недалекому майбутньому отримати втрачене покоління, як свого часу це було у інших європейських країнах.

Нині, слід сказати, що і доля "першого" ринкового молодого покоління важко прогнозована. З багатьох причин маємо побоюватись, що це покоління може бути просто втраченим. Престиж професій, що пов'язані з матеріальним виробництвом, різко впав, більшість молодих людей розраховують на "швидкі" гроші, які можна заробити на торгівлі, а точніше перепродажу товарів. Подібне збачення процесу соціалізації молоді відбувалось, наприклад, в Іспанії у 80-х роках. Після падіння диктатури Франко майже кожний другий підліток віком від 12 до 16 років люмпенізувався, не змогли отримати відповідної освіти, професій, а відтак, і певного соціального статусу. За таких обставин це покоління молодих людей виявилось неспроможним соціально адаптуватися і нині вважається у Іспанії самою неблагополучною когортою населення. Подібні процеси мали місце і в інших країнах. [4,54].

І хоча в Україні вони і сьогодні розвиваються із своїми особливостями, не брати їх до уваги не можна, бо будь-які, а над усе радикальні, зрушення у суспільстві потребують

активної участі в них саме молодих громадян. Держава будь-що має подбати про зростання знань та розвиток інтелекту молоді як запоруку всіх демократичних перетворень. Сучасна молодь в Україні, як, власне, і інших посттоталітарних державах, нині ще мало усвідомлює, що справжня свобода полягає не в тому, щоб бути максимально незалежними від зовнішнього середовища. Суттєвим є формування розуміння, що свобода – це наявність у молоді особи максимуму можливостей для власної самореалізації кожного.

В умовах тоталітарного суспільства, як відомо, кожна людина виконує саме заплановану для неї функцію, а не обрану самостійно. І тому останні десятиріччя в нашому суспільстві серйозно гальмувався внутрішній розвиток кожного громадянина. Тоталітарні системи тому і розвалюються, що нехтують творчим потенціалом особистості, в тому числі і тих, хто вступає у життя, маючи високі життєві установки та потенціал.

Отже, є реальна потреба поліпшити і поглибити вивчення проблем молоді саме у контексті глобальних змін, котрі відбулися, як у світовому просторі загалом, так і у кожній з держав, громадянами якої є молоді люди.

Усі верстви населення в Україні мають нині свої проблеми, в тому числі і молодь. І це при тому, що духовне відродження і розбудова державності в Україні об'єктивно залежить саме від того, наскільки активно в цей процес буде включено молодь, молоде покоління. Зробити це можна лише за умови збереження, формування та цивілізованого розвитку національної самосвідомості молодих. Досить вдало про це говорив М. С. Грушевський у своїй книзі "На порозі нової України".

Наголошуючи на необхідності знання особливо молоддю, власної історії, діяльності героїв-предків, вартих шанобливого ставлення до себе, М. С. Грушевський рішуче відкидав будь-який егоцентризм, хизування здобутками власної нації, народу, переоцінки національних здобутків [3,18].

На 40-й сесії генеральної Асамблеї ООН "молодь" було визнано як одну з найбільш уразливих груп населення в світі загалом. Саме тому у "Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні", така політика названа пріоритетним і специфічним напрямком діяльності держави [2,10].

Відтак, відчувається реальна потреба та велика необхідність, з одного боку, – вести регулярне вивчення ціннісних орієнтацій, матеріальних та духовних потреб молоді, а з іншого боку, – будити думку можновладців, усіх, хто причетний до життєвої дороги молоді людини стосовно того, як допомогти молодим людям у їх життєвому старті, психологічного захисту та адаптації молоді і підлітків за нових соціально-економічних та політичних обставин. Основне ядро державної молодіжної політики в Україні можуть складати цільові комплексні програми, що розробляються під патронатом Верховної Ради, Уряду України, місцевих органів влади, міністерств і відомств, громадських організацій. Можливим є прийняття і реалізація у майбутньому таких державних і регіональних програм як: духовного і фізичного розвитку молоді; підготовки її до праці, випуску товарів і надання соціальних послуг молоді; підтримки молодих сімей; житлового будівництва для молоді; громадської реабілітації молодих інвалідів; розвитку молодіжного підприємництва; розширення міжнародних та регіональних зв'язків молоді та інше.

Молодь потребує реальної підтримки у сфері освіти, професійної підготовки, культурного розвитку. Виходячи з того, що престиж освіти впав, скоротився приємом молоді на державну форму навчання, загострилася проблема отримання робочих професій, варто було б відшукати можливість надання за рахунок держави усім молодим громадянам, які того бажають, загальної середньої освіти та першої професії. При цьому маємо дбати про збереження інтелекту, генофонду нації, запобігти відтоку талановитих молодих людей за кордон. Особливо це стосується духовної сфери. Такі пропозиції, однак, мають бути глибоко науково обґрунтовані і не нести в собі будь-якого суб'єктивізму. Це проблема великого державного гатунку.

Пропонується здійснити першочергові заходи для створення сучасних економічних і соціально-психологічних механізмів зайнятості молодих людей відповідно до процесів

становлення ринкової економіки, характеру зміни форм власності і статусу особи в нових виробничих умовах.

Поряд з цим випускники вузів мають досить значну орієнтацію на власну наполегливу працю як чинника досягнення успіху. Покладаючи надії на власні знання, навички та вміння, молодь оптимістично дивиться у майбутнє.

У Рівненській області Управлінням у справах сім'ї та молоді Рівненщини обласної державної адміністрації започаткований проект "Підтримка молодіжного підприємництва". З метою реалізації цього проекту було здійснено соціологічне дослідження авторським колективом Рівненського регіонального бізнес-центру "Професійна самореалізація молодого спеціаліста". Програма "Сприяння розвитку та підтримки молодих підприємців в Рівненській області". [5, 2].

Отримані результати соціологічного дослідження дозволили визначити основні тенденції процесів вибору професій, отримання професійної освіти та молодіжної зайнятості.

Для отримання надійної соціальної інформації була розроблена програма конкретного соціологічного дослідження, яка передбачала специфічні особливості регіону, відмінності вузів Рівненщини, характерні риси соціально-економічної ситуації в місті та області.

Процес професійного становлення майбутнього дипломованого спеціаліста має багато елементів технічного, організаційного та науково-методичного характеру, які мають складний, неоднозначний рівень вирішення як на рівні до вузівської, так і вузівської підготовки фахівців для народного господарства.

Як зазначають автори проекту вибір вузу абітурієнтами детермінований різними об'єктивними та суб'єктивними чинниками, але аналіз мотивації вибору у дослідженні дозволив отримати такі переваги:

22,7% респондентів вибрали вуз у відповідності з бажаннями батьків;

4,7% опитаних вибрали даний вуз тому, що вирішили підтримати вибір свого товариша (високий рівень конформізму);

24% респондентів вибрали вуз тому, що не мали можливості економічного характеру (досить висока плата за навчання у даному вузі).

Понад 50% респондентів не були професійно зорієнтовані щодо власного свідомого вибору майбутньої професії. На жаль, поки що потрібно констатувати про величезні неререалізовані можливості профорієнтаційної роботи як вузів, так і відповідних державних інституцій.

Адже прикорм є факт, що лише:

29,2% випускників вузів стверджують думку щодо правильного вибору своєї професії, 10,3% респондентів розчарувалися у своєму виборі майбутньої професійної діяльності, 60,5% зовсім не визначилися у своїй майбутній професійній діяльності.

Отже, ще потрібні значні зусилля органів державної виконавчої влади, установ освіти, вузів різної форми навчання щодо поліпшення професійної орієнтації школярів, майбутніх абітурієнтів вищих навчальних закладів. Наразі виникає проблема значної переорієнтації навчальних планів учбових закладів всіх ступенів акредитації, оперативного внесення змін та доповнень до змісту навчальних та виробничих практик в процесі підготовки дипломованих спеціалістів із врахуванням економічного стану виробничих об'єктів. Одним з найбільш перспективних шляхів поліпшення навчально-виховного процесу У вузі є створення відповідних умов для більш ефективної реалізації невичерпного потенціалу випускника, пошуку власних механізмів професійної самореалізації.

В першу чергу – це процес удосконалення глибини засвоєння професійних знань з технології виробничих процесів, здобуття навичок сучасного менеджменту, маркетингу, правових норм реалізації інтелектуальних можливостей в рамках обраної професії тощо.

Підготовка випускника до процесу професійної самореалізації повинна передбачати соціально-психологічні механізми адаптації до ринкових умов, виробничо-комерційної діяльності, самозайнятості (відкриття та ведення приватного бізнесу тощо).

Досить слухним елементом майбутнього працевлаштування випускників ВУЗІВ є судження респондентів щодо чітких переваг працювати у відповідності зі здобутою професією (58,0%), а також продовжити навчання в аспірантурі. Тобто створення робочих місць – нагальна проблема сучасного економічного життя в регіоні. Разом з тим 42,6% респондентів налаштувалися шукати та виконувати будь-яку роботу, яка передбачає матеріальну винагороду. Реальне безробіття випускників вузів – реалії життя, з ними потрібно рахуватися.

Окрім об'єктивних чинників майбутнього вибору професійної діяльності існують суто суб'єктивні – надто слабка мотивація у студентів-випускників щодо професійного росту завдяки знанням, навичкам та вмінням. Адже 42,6% опитаних не мають чітких орієнтирів щодо підвищення конкурентноздатності на ринку праці, як працювати економічно-прибутково. зі значним морально-психологічним задоволенням.

Безперечно, поліпшити мотивацію до навчання, як надзвичайно важливого фактора успішної професійної діяльності, можна за рахунок створення умов вільного вибору кожним зокрема випускником відповідного модуля пакету лекцій, творчих семінарів дискусійного характеру, поширення практики рольових ігор у складі невеликих груп, семінарів-тренінгів. Вище названі інноваційні технології повинні також враховувати психологічні характеристики випускників, повинні бути насичені елементами аналізу конкретних ділових ситуацій та бути спрямовані на активний пошук майбутніх місць роботи з належними умовами реалізації власного потенціалу в галузі бізнесу тощо.

На жаль, традиційними залишаються негаразди навчально-виховного процесу. Адже респонденти зазначили, що навчання у ВУЗІ часто-густо побудоване на засадах:

Вільного поєднання теорії і практики – 28,8%;

Переваги теорії над практикою – 51,9%,

Повного відриву теорії від практики – 19,2%.

Можна констатувати, що певний "консерватизм" вищої школи поки що залишається проблемою надто серйозною, яка потребує нагального вирішення.

Адже 78,5% респондентів досить критично оцінюють рівень власних знань і навичок, які повинні, на думку опитаних, сприяти їх самореалізації на ринку праці.

Разом з тим, респонденти бажають реалізувати свій фаховий потенціал через зайнятість:

У приватному бізнесі – 36,8%;

У державній установі – 17,3%;

ВАТ, ЗАТ, ДКП – 9,4%;

Як засновники та реалізатори власної справи – 36,7%.

Тобто, кожний третій вважає у майбутньому за необхідне створити власну фірму чи підприємство, як необхідну умову самореалізації невичерпного потенціалу особистості.

У дослідженні також була визначена досить прогресивна тенденція серед випускників ВУЗІВ. Зростає усвідомлення серед молоді, яка має намір професійно, оволодіти бізнесом як-сферою реалізації особистого потенціалу. Тому кожен другий респондент вважає за необхідне отримати додаткові знання та пройти стажування на суб'єктах комерційно-виробничої діяльності. Лише 20,9% опитаних вважають, що головне у бізнесі не знання, а наявність відповідної фінансової підтримки. Зафіксована тенденція успішної діяльності в бізнесі від наявності знань професійних технологій та відповідних вмінь, потребує подальшого вивчення та поширення, як серед випускників, так і безпосередньо у навчальних закладах.

Рейтингова оцінка респондентів щодо ознак роботи за рівнем їх важливості у майбутній трудовій діяльності можна репрезентувати у такій послідовності:

Оплата праці – 30,4%;

Можливість досягти успіху – 29,7%;

Можливість проявити ініціативу, цікава робота – 28%;

Повага до себе – 1,7%.

Разом з тим, опитані вважають за необхідне оволодіти наступними знаннями, вміннями і навичками, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці:

Сучасний менеджмент – 27,0%,

Іноземна мова – 26,6%;

Право – 19,7%;
Економіка – 13,3%;
Психологія – 6,2 %;
Маркетинг – 5,9%;
Загальна педагогіка – 3,7%;
Етикет – 1,3%.

Респонденти досить чітко усвідомлюють необхідність отримання знань для підвищенні рівня конкурентоспроможності на ринку праці. Понад 44% опитаних виявили бажання бути слухачами відповідних семінарів-тренінгів з оплатою за навчання в сумі 130-150 гривень 61,4% респондентів виявили бажання відвідувати навчальні курси "Як розпочати свою справу" упродовж загального навчального процесу у вузі на засадах додаткових факультативів.

Цікавим моментом є бажання студентів вивчати відповідні факультативи за власні кошти, здобути самостійною працею.

Респонденти мають надії отримати підтримку у працевлаштуванні від родичів – 47,6%, сподіваються на власний потенціал – 29%, сподіваються на щасливий збіг обставин, випадок – 23,4%.

Разом з тим, 55,7% респондентів утрималися від прогнозування майбутнього працевлаштування, але 44,3% сподіваються, що життя у майбутньому буде складатися врешті-решт успішно.

Рівненський регіональний бізнес-центр, управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації, науково-педагогічні кафедри, психологи запропонували для більш успішної соціальної адаптації такі заходи:

Розробити та впровадити в навчально-виховний процес ВУЗІВ робочі програми спецсемінарів та факультативів: "Реєстрація статутних документів структурного підрозділу підприємницької діяльності", "Правові засади підприємницької діяльності", "Фінансовий менеджмент і бухгалтерський облік в малому та середньому бізнесі", "Соціально-психологічні аспекти формування "команди" та її діяльність", "Активні форми .методи та технології пошуку роботи", "Психологічний тренінг "Мій потенціал: умови реалізації";

Створити консультативні пункти з питань організації само-зайнятості та підприємництва у державних центрах ССМ;

Розвивати співпрацю комітету України у справах сім'ї та молоді з діючими регіональними центрами підтримки бізнесу різних форм власності в напрямку створення "постійно-діючих шкіл молодого підприємця" Створювати нові фінансово-розрахункові (бюджетні, змішаного фінансування та інших форм власності тощо) регіональні школи підприємництва та бізнесу при державних центрах ССМ, вищих навчальних закладах різного рівня акредитації;

Конструктивно взаємодіяти із діючими бізнес-центрами для вирішення питань самозайнятості молоді і її підприємницької діяльності;

Ініціювати створення громадських об'єднань випускників вищих навчальних закладів;

Внести пропозиції у відповідні установи щодо введення нормативних актів до Законів України з питань оподаткування щодо пільгового режиму для виробничо-комерційних структур, які дбають про працевлаштування випускників ЗОШ, вищих навчальних закладів,

Розробити та реалізувати державними центрами управління освіти профорієнтаційних програм для школярів 9-11 класів тощо.

На наш погляд до формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні повинні бути причетні не лише представники державної влади, молодь, а і викладачі, доценти, професори, всі хто причетний до справи виховання та кому не байдужі проблеми молоді.

Успішна реалізація сформульованих завдань стосовно молодіжної політики сприятиме подальшому зміцненню України, як суверенної незалежної європейської держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабак В., Головатий М., Ребкало В. Політична культура сучасної молоді. – К., 1996.
2. Мартинюк І. В. Національне виховання, теорія і методологія. – К., 1995.
3. Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави. – М., 1995.
4. Чупров В. Н. Концепции молодежной политики: поиск взаимодействия общества и молодежи. – М., 1991.
5. Програма “Сприяння розвитку та підтримки молодих підприємців у Рівненській області.” – Рівне, 1998.

Одержано редакцією 23.05.2001.

УДК: 370.017.7

Л. А. МАШКІНА

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Важливою складовою підготовки майбутніх педагогів є формування у них психологічної культури. Тільки той учитель, який має високу психологічну компетентність, здатний встановлювати ефективні контакти з дітьми, вести діалог з ними, співпрацювати з учнями. "Не вміючи проникнути у внутрішній зміст дій та вчинків дитини, у мотиви її дій і внутрішнє ставлення до завдань, які вона має розв'язувати, вихователь, по суті, працює наосліп", – відзначав видатний психолог С. Л. Рубіншгейн [5].

У науковій літературі є різні підходи до трактування психологічної культури. На думку дослідників (А. А. Бодальов, А. Б. Орлов, Н. В. Чепелева та ін.) вона включає: сукупність знань у студентів з психології (загальної, вікової, соціальної, педагогічної), здатність використовувати ці знання, оперувати ними в практичній діяльності, а також формування у майбутніх фахівців умінь аналізувати свою поведінку, виявляти ті чи інші недоліки у своїй професійній діяльності, проектувати власну програму самовиховання.

Основними завданнями психологічної підготовки педагогічних кадрів ми вважаємо: 1) формування у майбутніх спеціалістів системи психологічних знань; 2) оволодіння студентами необхідним комплексом психологічних умінь і навичок; 3) засвоєння ними досвіду творчої діяльності; 4) формування у студентів системи ціннісно-емоційних відношень до психологічної теорії, педагогічної діяльності і процесу психологічної підготовки до неї. Комплексне вирішення вказаних завдань забезпечує формування психологічної культури майбутнього педагога і визначає реалізацію функцій психологічної підготовки [1].

Для системи психологічної підготовки спеціалістів у педагогічному інституті характерна поліфункціональність. На наш погляд, вона виражається у взаємозв'язку і взаємозумовленості її освітньої, виховної, розвиваючої, координуючої і інтегруючої функцій. Їх виділення умовне, тому що грані між навчанням, вихованням і розвитком особистості студента, а також інтеграційними і координаційними процесами в підготовці спеціаліста відносні [1].

Освітня функція психологічної підготовки відображає її спрямованість на оволодіння студентами фундаментальними знаннями основ психологічної теорії і формування у них системи психологічних умінь і навичок. Теоретичні і практичні аспекти реалізації освітньої функції психологічної підготовки передбачають вивчення теорії в контексті професійної підготовки майбутніх спеціалістів, що забезпечує оволодіння студентами змістово-процесуальними та організаційно-методичними основами діяльності педагога [3].

Виховна функція психологічної підготовки відображає її позитивний вплив на формування професійно-значущих якостей особистості, її ціннісно-нормативної

ЗМІСТ

Воробйов А. М. До проблеми психічної депривації в дитячому віці у сучасній соціальній ситуації	3
Янциур М. С., Дем'яненко І. О. Стан професійного самовизначення учнів IX та XI класів у сучасних умовах	8
Димченко С. С. Психологічні особливості самостійної роботи в класі диригування	16
Іванюта О. В. Теоретичні аспекти вивчення візуального мислення	19
Главінська О. Д. Вплив самооцінки школяра на ставлення до своєї учбової діяльності	23
Марченко О. М. Особливості мотивування учіння старшокласника за умови впровадження нових інноваційних технологій навчання (10-11 класи)	27
Цуканова М. С. Соціально-психологічна характеристика злочинної поведінки неповнолітніх	31
Філоненко М. М. Формування спостереження і спостережливості у процесі сприймання об'єктів та явищ навколишнього середовища	34
Яцюк Н. О. Емоційна підтримка як важливий компонент виховного процесу	37
Безлюдна В. І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку	41
Горопаха Н. М. Психологічні основи формування у старших дошкільнят інтересу до пізнання природи	49
Поніманська Т. І. Психологічні особливості підготовки студентів до гуманістичного виховання	54
Маліновська Н. В. Психологічні механізми навчання старших дошкільників переказування художніх творів	57
Дичківська І. М. Антропологічний принцип розвитку зарубіжної гуманістичної педагогіки	60
Косарева О. І. Застосування методів ігрової адлеріанської терапії у встановленні контактів з дітьми дошкільного віку	63
Терешко Л. В. Розвиток зв'язного мовлення в загальному контексті навчання і розвитку дітей дошкільного віку	67
Назаревич В. В. Особливості використання методів ігрової терапії у корекційно-виховній роботі закладів інтернатного типу з соціально-дезадаптованими дітьми дошкільного віку	70
Пальчевський С. С. Суггестопедичний метод Г. К. Лозанова	75
Литвиненко С. А. Виховання як соціально-культурний феномен	80
Колупасва Т. Є. Молодіжні проблеми в Україні: шляхи реалізації	85
Машкіна Л. А. Формування психологічної культури майбутнього педагога	90
Станіславська К. Шляхи активізації пізнавально-творчої діяльності студентів мистецьких вузів	93
Кочубей Л. В. Формування навичок діалогічного мовлення на уроках з російської мови	98
Яцейко В. А., Сех І. С. Формування професійного мислення у студентів при виведенні природних понять	101
Титаренко В. П. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання учнів у процесі трудового навчання	108
Козяр М. М., Гордійчук І. І., Вовк В. Ф., Лебедюк Є. А. Теоретичні основи побудови системи задач з інженерної графіки	113
Лісневський А. В. Шляхи активізації навчально-виховного процесу у вузі	117
Онищук В. І. Читання нот з аркуша як важливий чинник професійної підготовки виконавців на духових інструментах	121
Петренко О. Б. Гендерні тенденції у практиці виховання	124
Юсупова М. Ф., Сидоренко В. К. Передумови використання комп'ютера в процесі навчання графічним дисциплінам	128
Петренко В. В. Формування політичної культури учнів – одна із необхідних умов громадянськості особистості	135
Середюк Л. А. Особливості самовираження сучасних старшокласників	141
Бричок С. Б. Особливості навчального процесу в церковнопарафіяльних школах Волині кінця XIX – початку XX ст.	144
Відомості про авторів	150

Наукове видання

**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти**

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 16

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор Безлюдна В. І.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Бондаря А. М.

Здано до набору 01.06.2001 р. Підписано до друку 29.06.2001 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 18,81. Обл. вид. арк. 19,36. Замовлення № 128 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 16. — Рівне: РДГУ, 2001. — 154 с.

ISBN 966 — 7281 — 06 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, психології, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378ББК 74.20